

Yttrande över betänkandet En ändamålsenlig vapenlagstiftning (SOU 2024:31)

Statens försvarshistoriska museer (SFHM) har anmodats att yttra sig över rubricerat betänkande.

SFHM har begränsat sitt yttrande till att avse de förslag som mer direkt eller indirekt omfattas av myndighetens verksamhetsområde.

Övergripande kommentarer

SFHM ser positivt på och tillstyrker de förslag som utredningen presenterar under avsnitt 6.10, 12.4, 12.5, 12.8, 14.3 och 20.8. Vad gäller förslagen i avsnitt 12.8 om krav på vapenföreståndare och 20.8 om oproportionerligt samhällsfarliga vapen vill SFHM därutöver understryka angelägenheten av att dessa genomförs.

I det följande redovisar SFHM synpunkter och tillägg avseende enskilda förslag som omfattas av myndighetens verksamhetsområde.

5.7 Uppgifter i ansökan om innehavstillstånd

Utredningen föreslår att till de tidigare uppgifter som en ansökan ska innehålla läggs att uppgift om piplängden eller eldrörets längd ska anges.

Polismyndigheten har anfört att uppgift om piplängd bör finnas med i ansökan beträffande vapen om det ska innehas för skjutning.

Anledningen till att piplängd på ett vapen är intressant i samband med handläggning av ett vapenärende hos Polismyndigheten är sannolikt att det gäller olika regler i det avseendet beträffande vapen som innehas för skjutning och sådana som innehas för annat ändamål än skjutning.

SFHM bedömer att det varken är ändamålsenligt eller befogat att behöva ange piplängd för vapen som exempelvis ett museum innehar för samlingsändamål och som man inte får skjuta med utan särskilt tillstånd. Ett sådant krav har ingen

funktion. Ett angivande av piplängden beträffande ett vapen som innehas för annat ändamål än skjutning torde varken påverka handläggningstiden vid Polismyndigheten eller handläggningen i övrigt vad gäller sådana vapen. Denna uppfattning stämmer överens med Polismyndighetens uppfattning enligt ovan.

Därutöver vill SFHM uppmärksamma att när det gäller ansökan om ersättningsbevis enligt 6 kap 6 § förslag till vapenförordning krävs inte att uppgift om piplängd ska anges.

SFHM avstyrker förslaget i den del det avser ansökan om innehavstillstånd för annat ändamål än skjutning.

6.5 Godtagbara ändamål för innehavstillstånd

Utredningen föreslår att det av den nya vapenlagen ska framgå vilka som är de godtagbara ändamålen för innehav av skjutvapen för skjutning.

Utredningen menar vidare att tillstånd till innehav av skjutvapen för annat ändamål än skjutning får meddelas om vapnet har bland annat samlarvärde. Förslaget innebär att det inte lika tydligt definieras vilka ändamål som är godtagbara beträffande skjutvapen som innehas för annat ändamål än skjutning som när det gäller vapen som innehas för skjutning. Detta har skapat otydlighet i Polismyndighetens handläggning av ansökningar från museer där tillstånd har beviljats för såväl samling som "museiändamål".

SFHM tillstyrker förslaget med tillägget att det ska framgå vilka som är de godtagbara ändamålen även beträffande skjutvapen som innehas för annat ändamål än skjutning.

8.7.2 Tyngre, utpräglat militära vapen

Utredningen föreslår att enskild person ska få ges tillstånd att inneha pansarskott, granatgevär och andra tyngre utpräglat militära vapen för samling om föremålet är av särskilt stort historiskt värde och personen sedan minst fem år innehar vapen för samling.

SFHM ställer sig frågande till utredningens förslag och delar Polismyndighetens och ISP:s bedömningar att pansarskott och granatgevär inte bör få innehas av enskilda personer.

Tyngre, utpräglat militära vapen som har särskilt stort historiskt värde, och därför kan behöva bevaras i skarpt skick, ingår i normalfallet i de samlingar som anförtratts SFHM och eventuellt andra statliga museer. Skulle förslaget ändå genomföras borde vapen av den här typen, i likhet med vad som gäller för innehav av vapen som har prydnads- eller särskilt affektionsvärde (4 kap. 7 § förslaget till vapenlag), få innehas av enskilda personer endast om de är varaktigt obrukbara.

Sammantaget talar det som här framförts för att den praxis som, i enlighet med Rikspolisstyrelsens allmänna råd, gäller idag beträffande till exempel pansarskott, granatgevär och andra tyngre utpräglat militära vapen för enskilda samlares innehav, nämligen att tillstånd till innehav av sådana vapen endast får meddelas för museer, bör överföras till vapenlagen.

SFHM anser därutöver att förslaget inte går ”i takt” med vad som föreslås i utredningens avsnitt 20.8 beträffande en ventil för oproportionerligt samhällsfarliga vapen.

SFHM avstyrker förslaget.

9.11 Innehav för annat än skjutning (helautomatiska skjutvapen)

Utredningen föreslår att det förbud mot tillstånd att inneha helautomatiska vapen för andra ändamål än skjutning som tillämpas redan idag för enskilda personer ska kunna utläsas av den nya vapenlagstiftningen.

Sammantaget menar utredningen att det av den nya vapenlagen ska framgå att enskilda personer inte får ges tillstånd att inneha helautomatiska vapen för andra ändamål än skjutning, något som innebär att endast museer fortsättningsvis ska tillåtas inneha helautomatiska vapen för samlingsändamål.

Utredningen framför att när det gäller helautomatiska vapen får samhällets intresse av att sådana vapen ska vara underkastade en särskilt sträng kontroll anses

överordnat intresset att helautomatiska vapen ska kunna ingå i privata samlingar. Intresset av att helautomatiska vapen bevaras och behandlas i den vapenhistoriska forskningen får mot den bakgrunden anses tillräckligt tillgodosett genom de möjligheter till innehav av sådana vapen som finns för vissa civila museer och för staten (t.ex. statliga museer som Statens försvarshistoriska museer och Statens maritima och transporthistoriska museer).

I anslutning härtill bör det övervägas om inte helautomatiska skjutvapen som innehas av museer för samling, och som hör till kategori A, (s.k. förbjudna vapen) i EU-rättens regler, bör deaktiveras i enlighet med vad som sägs i 4 kap. 13 § förslaget till ny vapenförordning, alternativt göras varaktigt obrukbara när det gäller sådana vapen som innehas för annat ändamål än skjutning. Även om det enligt Polismyndighetens uppfattning är näst intill omöjligt att göra ett helautomatiskt vapen varaktigt obrukbart torde ett vapen som är obrukbart vara mindre attraktivt för kriminella än ett skarpt sådant.

Att införa krav i lagstiftningen att museer endast får inneha helautomatiska samlingsvapen om de är obrukbara är visserligen en skärpning men en skärpning som borde anses befogad. Med en tillämpning av ett sådant krav beträffande museers innehav av helautomatiska skjutvapen och andra kategori A-vapen för samling skulle såväl till exempel kulsprutepistoler, kulsprutor och automatkanoner som pansarskott endast få innehas för samling av museer om de är deaktiverade alternativt varaktigt obrukbara. Det bör nämnas att SFHM redan idag har den rutinen att samtliga finkalibriga vapen, andra helautomatiska vapen samt övriga särskilt farliga vapen som man lånar ut till museer ska vara varaktigt obrukbara (ej deaktiverade).

SFHM tillstyrker förslaget men med tillägget att det bör övervägas att införa ett förbud även för museer att inneha skarpa helautomatiska vapen samt att det i förslaget till lagstiftning tas in ett krav på antingen obrukbarhet eller deaktivering beträffande helautomatiska vapen som innehas av museer för samlingsändamål.

12.3 Inga nya lämplighetskrav

Utredningen bedömer att det saknas skäl att i den nya lagen föreskriva att innehavstillstånd beträffande skjutvapen får beviljas huvudmän för museer endast om huvudmannen uppfyller vissa lämplighetskrav.

Enligt Polismyndighetens nuvarande praxis görs endast en lämplighetsbedömning från laglydnadssynpunkt av huvudmannen om denne är en fysisk person.

Polismyndigheten har i utredningens avsnitt 6.3 anfört att det uttryckligen bör framgå av lagstiftningen att samtliga huvudmän (dvs. såväl fysiska som juridiska personer) ska prövas ur lämplighetssynpunkt eftersom man annars ser risk för missbruk av regelverket.

SFHM delar Polismyndighetens bedömning att det bör framgå av lagstiftningen att samtliga huvudmän ska prövas ur lämplighetssynpunkt.

12.6 Tydligare krav för innehav av enhandsvapen och helautomatiska vapen.

Utredningen föreslår att det, som för närvarande, inte ska gälla något krav på synnerliga skäl för att helautomatiska vapen och enhandsvapen ska få innehas för ett museums samlingar. I stället ska det i den nya vapenlagen framgå att sådant tillstånd får ges endast om särskilt höga krav på en säker förvaring kan tillgodoses. Vidare föreslås att detta ska gälla även för lådor och stommar som är avsedda för sådana vapen.

SFHM ställer sig frågande till om det är ändamålsenligt att de strängare förvaringskraven ska gälla för lådor och stommar till annat än finkalibriga vapen, till exempel kanoner. Bakgrunden till utredningens förslag är sannolikt den ökande förekomsten av finkalibriga så kallade modulvapen där man bygger enhands- och helautomatiska vapen själv med olika vapendelar. Sådana modulvapen förekommer inte när det gäller kanoner.

SFHM tillstyrker förslaget med det tillägget att lådor och stommar till militära kanoner inte ska omfattas.

18.3.3 Huvudregeln om utlån av tillståndspliktiga skjutvapen bör förtydligas

Utredningen menar att det ska tydliggöras att den som har tillstånd till innehav av ett visst skjutvapen inte ska ses som en korttidslåntagare i den nya vapenlagens mening utan som en innehavare.

SFHM anser att det finns ett stort behov av att det tydligare framgår av lagstiftningen att lån, tillhandahållande, deposition e.d. som avses vara längre tid än två veckor kräver att innehavstillstånd beviljas av Polismyndigheten, även om vapnet civilrättsligt ägs av någon annan, det vill säga samma praxis som hittills tillämpats. Det innebär att samma förutsättningar gäller, vad avser innehavstillståndet, som när äganderätten till ett vapen överläts från någon till en annan.

SFHM tillstyrker förslaget och understryker vikten av ytterligare tydliggörande att ett lån, tillhandahållande e.d. av skjutvapen för längre tid än två veckor kräver att ett innehavstillstånd beviljats.

Övriga synpunkter

Fråga om ändamålsenlighet m.m. avseende tyngre militära pjäser

Eftersom utredningen ”En ändamålsenlig vapenlagstiftning” har som syfte att göra regelverket mer, ändamålsenligt, överskådligt och lättillgängligt bör det övervägas att ta upp en fråga som inte behandlas specifikt i utredningen men som ställer till vissa problem för museer när det gäller innehav och hantering av tyngre militära pjäser, främst kanoner. I utredningsuppdraget ligger också att utredningen ska eftersträva att reglerna för tillståndsgivningen och innehavet inte ska vara onödigt betungande för legala vapeninnehavare.

Per definition är en kanon ett skjutvapen eftersom vapnet med en krutladdning skjuter ut en projektil. Erfarenheterna visar att det är en väsentlig skillnad vid tillämpningen av vapenlagstiftningen när det gäller att hantera ett gevär eller en pistol i jämförelse med att hantera till exempel en kanon med en vikt på 32 ton eller en bestyckad stridsvagn med en vikt på 54 ton. Det kan gälla såväl rimligheten i tillståndshänseende som rimligheten när det gäller förvaringsfrågor. Ett faktum är

att det i vissa fall inte i praktiken är möjligt att tillämpa svensk vapenlagstiftning fullt ut beträffande sådana vapentyper.

Under 2023 har en förvaltningsrätt ändrat ett avslagsbeslut fattat av Polismyndigheten angående en tung militär kanon. I ärendet hade Polismyndigheten fattat ett formellt beslut i enlighet med lagstiftningen medan förvaltningsrätten gjorde en rimlighetsbedömning avseende den tunga kanon som ärendet gällde. Domstolen uttalade bland annat att gällande vapenlagstiftning uppenbarligen var tänkt att tillämpas beträffande finkalibriga vapen.

Sannolikt har lagstiftaren till 1996 års vapenlagstiftning till stor del fört över regler från 1973 års vapenlag (1973:1176), varifrån nuvarande regelverk till stora delar således härstammar, utan att överväga huruvida en tyngre kanon eller stridsvagn skulle kunna bli föremål för civil tillståndsgivning enligt en lagstiftning som var tänkt att tillämpas för finkalibriga vapen.

Det är ställt utom allt tvivel att det skulle vara lättare att efterleva en civil lagstiftning, där inte orden ”kanoner” eller ”militära pjäser” hittills nämnts i vare sig vapenlag eller vapenförordning, om hänsyn i större utsträckning togs till sådana vapen än vad fallet är idag. Det kan här vara fördelaktigt att titta på hur våra grannländer löst problemet med framför allt tunga militära pjäser när det gäller tillståndsgivning.

Beslut i detta ärende har fattats av överintendent Helene Rånlund efter föredragning av expert vapenfrågor Claes Johansson. I ärendets slutliga beredning har även stabschef Nils Svensson och stabshandläggare Fredrik Jones deltagit.

Helene Rånlund
Överintendent